

किमान आधारभूत किंमत योजनेंतर्गत
हमीभावाने कडधान्ये व तेलबिया खरेदीसाठी
राज्य नोडल संस्थांची नियुक्ती करण्यासाठी
धोरण निश्चित करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग
शासन निर्णय क्रमांक:- सपस-२०२२/प्र.क्र.१९३/२४ स
मंत्रालय, विस्तार, मुंबई-३२
दिनांक:- १४ डिसेंबर, २०२२

संदर्भ:- १) केंद्रशासनाच्या किमान आधारभूत किंमत योजनेच्या
दिनांक ११ ऑक्टोबर, २०१८ च्या मार्गदर्शक सूचना
२) केंद्रशासनाचे क्रमांक-L-१५०१६/८८/२०१७-MPS,
दिनांक ८ डिसेंबर, २०१७ चे पत्र

प्रस्तावना:-

दरवर्षी केंद्र शासनाने निश्चित केलेल्या आधारभूत दरानुसार नाफेडमार्फत खरीप व रब्बी हंगामातील कडधान्य व तेलबियांची खरेदी करण्यात येते. किमान आधारभूत खरेदी योजनेंतर्गत कडधान्ये (मूग, उडीद, तूर व हरभरा) व तेलबिया (सोयाबीन)च्या हमीभावाने खरेदीसाठी केंद्र शासनाने दिनांक ११ ऑक्टोबर २०१८ नुसार मार्गदर्शक सूचना निर्गमित केलेल्या आहेत. त्यानुसार राज्यात नाफेडच्यावतीने कडधान्य व तेलबियांची खरेदी करण्यात येते.

हंगाम २०२२-२३ करिता केंद्र शासनाने निश्चित केलेल्या आधारभूत दरानुसार नाफेडच्या वतीने राज्यात कडधान्य व तेलबियांची खरेदी करण्याकरीता राज्य शासनाने i) पणन महासंघ, मुंबई ii) विदर्भ पणन महासंघ, नागपूर iii) महाएफपीसी, पुणे iv) पृथाशक्ती, अहमदनगर v) वेंपको, नागपूर vi) महाकिसान संघ, अहमदनगर vii) महाकिसान वृद्धी, नाशिक आणि viii) महास्वराज्य फार्मर्स प्रोड्यूसर कंपनी फेडरेशन देवळा, जिल्हा नाशिक अशा ८ संस्थांची मुख्य अभिकर्ता संस्था (State Nodal Agency) म्हणून नियुक्ती केली आहे.

राज्यात सन २०१३-१४ पासून हमी भावाने खरेदीसाठी महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ, मुंबई ही एकमेव संस्था राज्यस्तरीय नोडल संस्था म्हणून कार्यरत होती. राज्यातील हमी भावाने खरेदीमध्ये सन २०१६-१७ मध्ये वाढ झाल्याने महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ या संस्थेस मदत होण्याच्या दृष्टीने हंगाम २०१७-१८ पासून दि विदर्भ सहकारी पणन महासंघ, नागपूर या संस्थेस राज्यस्तरीय नोडल संस्था म्हणून घोषित करण्यात आले आहे. तसेच, केंद्रशासनाच्या शेतकरी उत्पादक कंपन्यांना नाफेडच्या खरेदीसाठीच्या कार्यक्रमाशी संलग्न करण्याच्या सूचनेनुसार सन २०१९-२० च्या हंगामापासून प्रामुख्याने गावपातळीवर कार्यरत असलेल्या शेतकरी उत्पादक कंपन्यांचे बळकटीकरण व्हावे या दृष्टीकोनातून शेतकरी उत्पादक कंपन्यांच्या महाएफपीसी, पुणे या शिखर संस्थेला राज्यस्तरीय

नोडल संस्था म्हणून घोषित केले आहे. तदनंतर शेतकरी उत्पादक कंपन्यांमध्ये महिलांचा वाढता सहभाग विचारात घेऊन, खरेदी प्रक्रियेत महिलांना प्रतिनिधीत्व द्यावे यासाठी प्रामुख्याने महिला संचालक मंडळ असलेल्या पृथाशक्ती फार्मर प्रोजेक्ट्स कंपनी लि. अहमदनगर या संस्थेला हंगाम २०२०-२१ आणि विदर्भ पणन महासंघ, नागपूर या संस्थेस हमीभावाने खरेदी मध्ये सहकार्य करण्यासाठी हंगाम २०२१-२२ पासून वेंपको, नागपूर या संस्थेस राज्यस्तरीय नोडल संस्था म्हणून घोषित केले आहे. हंगाम २०२२-२३ पासून महाकिसान संघ कृषी प्रोजेक्ट्स कंपनी लि. अहमदनगर, महाकिसान वृद्धी अॅग्री प्रोजेक्ट्स कंपनी लि. नाशिक आणि महास्वराज्य फार्मर्स प्रोजेक्ट्स कंपनी फेडरेशन देवळा, जिल्हा नाशिक या संस्थांना राज्यस्तरीय नोडल संस्था म्हणून घोषित केले आहे.

महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ, मुंबई व दि विदर्भ सहकारी पणन महासंघ, नागपूर या राज्यातील सहकार क्षेत्रातील शिखर संस्था मुख्यतः तालुका पातळीवर कार्यरत असतात. तथापि, हमीभावाचा लाभ जास्तीत जास्त शेतकऱ्यांपर्यंत पोहचविण्यासाठी शेतकऱ्यांचे प्रतिनिधीत्व करणाऱ्या FPO Federation ना मंडळ स्तरावर काम करण्यासाठी नियुक्ती दिलेली आहे.

पृथाशक्ती फार्मर प्रोजेक्ट्स कंपनी लि. अहमदनगर या संस्थेला राज्यस्तरीय नोडल संस्था म्हणून घोषित केल्यानंतर शासनाकडे अनेक प्रस्ताव प्राप्त होत आहेत. सदरच्या स्टेट नोडल एजन्सी म्हणून होऊ इच्छिणाऱ्या शेतकरी उत्पादक कंपन्यांच्या फेडरेशनकडे हमीभावाने कडधान्ये व तेलबिया खरेदीचा अनुभव नाही. त्यांच्याकडे खरेदीसाठी आवश्यक असणाऱ्या मूलभूत सुविधा नाहीत. सदर संस्था फक्त त्यांचे सभासद असलेल्या शेतकऱ्यांना माहित आहेत. शिवाय या संस्था प्रामुख्याने नाशिक व अहमदनगर जिल्ह्यातील असल्याने एक FPO एकापेक्षा जास्त FPO Federation कडे सभासद झालेली असू शकते. त्यामुळे खरेदीमध्ये अनियमितता झाल्यास त्याची जबाबदारी निश्चित करणे अवघड होणार आहे. संस्थेच्या सभासद संस्थांना कडधान्य व तेलबिया खरेदीचा अनुभव नसल्याने खरेदीच्या कामात गोंधळ होण्याची शक्यता दिसून येते. परिणामी हमीभावाने खरेदीसाठी प्रमाणापेक्षा जास्त संस्थांची नियुक्ती झाल्यास कामामध्ये समन्वय करताना अडचणी निर्माण होण्याची शक्यता नाकारता येत नाही. या संस्थाकडून स्टेट नोडल एजन्सी म्हणून नियुक्त करण्यासाठी मोठ्या प्रमाणात राजकीय दबाव तंत्राचा वापर केला जात आहे. यासाठी किमान आधारभूत किंमत योजनेतर्गत हमीभावाने कडधान्ये व तेलबिया खरेदीसाठी राज्य नोडल संस्थांची नियुक्ती करण्यासाठी धोरण निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

राज्यातील किमान आधारभूत किंमत योजनेतर्गत हमीभावाने कडधान्ये व तेलबिया खरेदीची प्रक्रिया सुरळीतपणे व पारदर्शक व्हावी याकरिता राज्य नोडल संस्थांची नियुक्ती करण्यासाठी पुढीलप्रमाणे धोरण निश्चित करण्यात येत आहे:-

- I. राज्यात हमीभावाने खरेदीसाठी सध्या कार्यरत असलेल्या स्टेट नोडल एजन्सीव्यतिरिक्त अन्य कोणत्याही संस्थांची स्टेट नोडल एजन्सी म्हणून नियुक्ती करण्यात येऊ नये.
 - II. तसेच सध्या कार्यरत असलेल्या स्टेट नोडल एजन्सींकडून केलेले कामकाज विचारात घेऊन, त्यांचा स्टेट नोडल एजन्सींचा दर्जा आगामी कालावधीसाठी निश्चित करण्यासाठी खालीलप्रमाणे राज्यस्तरीय समिती गठित करण्यात येत आहे:-
 - a) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ, मुंबई -अध्यक्ष
 - b) सहसचिव/उपसचिव (पणन), सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग - सदस्य
 - c) पणन संचालक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे - सदस्य
 - d) व्यवस्थापक, नाफेड, मुंबई - सदस्य
 - e) अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, पणन (२४स) -सदस्य सचिव
 - III. उपरोक्त समितीने कार्यरत असलेल्या स्टेट नोडल एजन्सीच्या कामकाजाचा खरेदी कालावधीत मासिक आढावा घ्यावा व संस्थांचा दर्जा व कामकाजाबाबत अपर मुख्य सचिव (सहकार व पणन) यांना स्वयंस्पष्ट अभिप्रायासह अहवाल सादर करावा .
 - IV. भविष्यात पुढे अपवादात्मक परिस्थितीत राज्यशासनास आवश्यकता वाटल्यास, नवीन स्टेट नोडल एजन्सी नियुक्त करावयाची झाल्यास संस्थांच्या प्रस्तावाची सखोल छाननी / तपासणी उपरोक्त नमूद समितीकडून केली जाईल.
 - V. सदर समिती नव्याने नियुक्त करावयाच्या स्टेट नोडल एजन्सीच्या निवडीचे निकष निश्चित करून शासनास सादर करेल.
 - VI. सदर समिती त्यांच्या शिफारशी अपर मुख्य सचिव (सहकार व पणन) यांना सादर करेल व तद्नंतर समितीच्या शिफारशीच्या आधारे परिस्थितीनुरूप अंतिम निर्णय शासन स्तरावरून घेतला जाईल.
२. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०२२१२१५११४६०८६१०२ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सुनंदा मो. घड्याळे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा. मुख्यमंत्री यांचे अप्पर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई

२. मा. मंत्री (पणन) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. मुख्य सचिव यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई
४. अप्पर मुख्य सचिव(वित्त) वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
५. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ, मुंबई-९
६. सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
७. पणन संचालक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
८. कार्यकारी संचालक, दि विदर्भ सहकारी पणन महासंघ, नागपूर.
९. व्यवस्थापकीय संचालक, महाएफपीसी, पुणे.
१०. संचालक, पृथाशक्ती फार्मर प्रोज्युसर कंपनी लि. अहमदनगर
११. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, विदर्भ अँग्रीकल्चरल अँड अलाईड प्रोड्युसर कंपनी लि. (वॅपको) नागपूर
१२. संचालक, महाकिसान संघ कृषी प्रोज्युसर कंपनी लि. अहमदनगर
१३. संचालक, महाकिसान वृद्धी अँग्री प्रोड्युसर कंपनी लि. नाशिक
१४. संचालक, महास्वराज्य फार्मर्स प्रोज्युसर कंपनी फेडरेशन देवळा, जिल्हा नाशिक
१५. निवड नस्ती स २४, सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय, मुंबई.